

v vročem nadahnutji. In kake čutila se v dušo vcepijo, ako unkraj obali morske na desni otoka Grado zagledaš černi zvonik staroslavnega Ogleja! V spomin ti stopa njegova važna osodopolna zgodovina. Tù je rožljalo orožje nevžuganih Rimljanov, — to mesto, nekdanj pervo mesto za Rimom na zapadu, je strahovalo toliko dežel, toliko narodov! In zdaj ga ni več! in le tù in tam kaže še kaka razvalina, kak obraščen kamen, da je tù nekdanj nekaj bilo. Tù memo, kjer zdaj koraka blede merzlica, so derli iz severa narodi na talijansko zemljo; tù so se bile kervave bitve za posestev Italije; tù je stal strah narodov, šiba božja — železni Atila. Iz tega kraja, iz teh neobljudenih močvirrov se je zaplodila keršanska véra med Slovence, je razterla malike očetov naših; v tej samoti se je rodila kraljica morja, se je dvignil silni beneški lev, ki se je spuntal zoper svojo mater in jo v grob poderl. Zgnjili so staroslavni, preganjani patrijarhi, oznanovavci vére božje. Ljudstvo samo, kolikor ga je še ostalo po groznih nevihtah nemilih časov, so njegovi otroci, Benečani, potalijančili. Strašna osoda je tù divjala, slava Ogleja živi le — v zgodovini še, dan-današnji ga tako rekoč ni več. — Pod teboj se vije železna cesta, ki ima v Terst speljana biti z mnogimi mostovi in globokimi zaseki v živo skalo noter do Nabrežine, od kodar se bode Teržačanom toliko potrebna pitna voda po železnici v mesto napeljala, ker sedaj je mesto z vodo slabo preskerbljeno, ne le, da ne zadostuje številu prebivavcov, ampak še ta je slaba. — Dunajska cesta, do Občine umetno in kaj krasno izdelana, pravo mojstersko delo, je važniša kot vse druge, zakaj po njej se zvozi največ raznega blaga v mesto in iz mesta. Ko dospeš po tej cesti verh Občine, opaziš na levi krasno veličansko piramido iz kraškega kamnja, spominek cesarju Francu za speljavo nove ceste. Postoj pri tem spominku, ozri se še enkrat na nemirno mesto in živo luko. Glej, pod tvojimi nogami leži stotero kupčijskih brodov, njih jambori kviško molé, podobna je luka oklestenemu gojzdu. Mirno je morje in brez skerbí počiva mornar na barki, — al gorjé, ako se tam na severu kope oblakov prikažejo; to je znamenje hude nevihte, strašne, grozopolne „tramontane“. Ako kaj takega zapazijo mornarji, zakričé iz celega gerla, v vsi barkostaji vstane silen vriš in hrup. Nemudoma so po koncu, kako se pripravljajo za boj z valovi! Na vse strani se priterjujejo barke z vervmi in verigami na bregove in sidrovišča. Priženejo se valovi, kakor bi trenil, — kako jezno se objemajo, telebajo v skalnate bregove, — začerneli se podé v mesto, kako ropočejo težke verige, škripljejo močni jambori! Ko lahki čolnici se premetavajo težke barke, do verh jambora se jezna pena kadí in glej ga prederznega mornarja, kako pleza po vervi gor in dol, kako se ziblje zdaj na levo, zdaj na desno, kako se ondi v čolnicu in ondi plavajoč vojskuje z divjim morjem! — Potihnila je nevihta morská, gledavcov gosta množica, ki so prispeli do brega, se zopet na vse strani razhaja, in mornar, vesel, da ga ni zadela nesreča, si obriše zopet vroči znoj raz čela ter se brezskerbno vleže k pokoju.

Kaj pa pomeni ponosni orjaški stolp tam na uni strani mesta na morskem bregu? To je svetilnik, na kterege se ozira v tamni noči mornar; njegova svitla luč, ki se vedno zakriva, mu oznanja ob hudem viharji bližnjo pribežališče, ter ga navdaja z veselim upom rešitve; una krogla spodej na svetilniku na severni strani, ko pade, naznani poldne in ob enem počí top na barki in zapojejo zvonovi po mestu. Zgoraj na severni strani v svetilniku ti kažejo vihrajoče bandera število parobrodov, ki se bližajo luki, in kako deleč so še na morji, ker kolikor bolj bandero visi, toliko bližje je parnik. Ko se bandero, ki po gerbu parobrod natančno naznanja, kviško postavi (prima vista) in s prostim očesom še nič ne zagledaš, potrebuje parobrod pri dobrem vremenu še dvé uri do luke; ko se nagne (seconda vista) in komaj v daljni daljavi gosti dim zapaziš, ga moraš še skoraj eno uro čakati; ko se bandero obesi (terzia vista), je že blizo in viditi je, kako penijo hitro njegove

kolesa zeleno vodo. Na nasprotni strani v svetilniku zapazuješ obešene krogle, ki naznanjajo barke z jadri, bandero pa pomenja pet bark.

Zakaj pokajo danes topovi v luki, topovi na gradu in grom pretresa mesta zidovje? Kakošno obhajajo slovesnost? Štejem in naštejem 21 strelav v luki, 21 na gradu. Čuješ, prijadrála je vojaška barka ptuje deržave in pozdravljála je z gromenjem topov mesto, in na gradu ji odmeva pozdrav. Poveljnik brodovja in vojaški in civilni poglavar mesta jo obiščeta in zopet pokajo topovi, in kapitan vojaškega broda se mu zahvaluje za skazano čast in obišče drugopot mestnega poglavarja, ki ga večidel na kosilo povabi, kjer mu razklada o morskih voznjah in kaj je vidil in doživil na mokrem svetu.

Na tej strani luke, nasproti svetilnika, na podnožji Občine, stoji novi Lazaret, kjer se zaperajo barke iz daljnih ptujih krajev in se prekaja blago, da se obvaruje kužne bolezni. Ravno čez Lazaret pelje železnica in tik njega se je že mnogo morja zasulo, ker tù bo stal veličanski kolodvor. (Konec sledí)

Ozir po domači.

Klana.

Kadar po teržaški cesti skoz Skalnico v Reko potuješ, na levo zagledaš cesto široko, ki v Klano pelja; milo ti se vidi po tem skalovnatem kraji hoditi, ker le tam pa tam kakšen obzidan dolčič ugledaš, v katerem si ljudjé kakošen sad pridobé in nekoliko travice, kjer se ovčice pasejo. Ko pa dospeš na neki hribček, kar ti se nenadoma lepo, dobre pol ure dolgo, ravno polje odpre, kjer sad do malo časa dozori, in njive s pšenico, ječmenom, režjo obsejane rumenijo, sladki krompir in vsi drugi navadni sadeži čas zrelosti popolnoma dohité. Kadar je nevera, iz bližnjih gorá voda naglostno prihrusi, s strašnim šumenjem se v neko jamo pod visokim hribom zgubljuje, ktera, ko bi kada se zabertvila, bi vso Klano in klanjsko lepo polje v kratkem v jezero preobernila, — čudno je res! vse polno peska, zemlje, šute v njo pride, da bi mislil, zdaj ne bo imela silna voda kam predreti, — al pride naliv, je spet čisto, in v globočino, kakor čez visoki jez serdita voda hruší, — pravijo, da pri Reki na beli dan pride. Klana je fara; dolga še precej čedna in velika vas, ima 128 hiš, tù bivajo častiti gosp. plován s svojim duhovnim pripomočnikom, ki tudi oskerbljuje ljudsko šolo, ki je mnogobrojna in zdaj prav dobro ustanovljena; tukaj je farna cerkev sv. Hieronima, sedaj prav prijazna, in v vsem ponovljena. V tej cerkvi se božja služba v ilirskem narečji opravlja, in kar je znamenito, vse ljudstvo prav pobožno, složno, z ubranim glasom skoz celo sv. mašo in božjo službo, Bogu čast in hvalo prepeva; otroci v šoli petja vajeni ljudstvo v petje vodijo, tako, da lahko rečem, da je ptujcu milo slišati v letem kraji enake glasove, — se vé, da ne po sekiricah se niso učili, temveč po stalnih iz sekiric vzetih, zaslišanih in osvojenih napevih, — prav po mislih čast. gosp. Hicingerja, ki želijo, da bi se v cerkvah petje tako upeljalo, da bi slava Stvarniku iz sere in ust vseh pri sv. maši in božji službi pričijočih krepko donela. Dalje je tukaj cesarsk uradnik čuvar cesarske gore; prebivavci pa večidel samo z vožnjo bordunalov, pa drugih derv iz cesarske, klanjske samolastne, čubranske in šneperske gore sebe in svojo družino preživljajo; žene so pa vedno na polji, ker se možje le gore neprenehoma deržé.

Nad Klano sedanjo stoji stari grad po Turkih v letu 1499 osvojen in razrušen. Valvazor mnogo piše od Klane. — Klana je pa tudi shodališče ljudstva. Gora štirih omenjenih gospodarjev jih na stotine s kruhkom preskerbí. Kastavci umni, delavni, kakor tudi kosci iz Blok in celó Sodrašice in bližnjih krajev tukaj zaslužek lep dobé; — tako je tedaj resnično, da ptujcev nahajaš od poletja do terde jeseni v Klani. — Kako bogato tukaj sadje plodí, skazuje

lep vert gosp. plovana, samo, če ga huda burja, ki se tudi poleti včasih hudo oglasi, neokladi; drugač pa Klana sadja nima, akoravno bi mogla veliko goldinarčkov za-nj v Reki skupiti. Ne le je tu huda burja, tudi večkrat prav debel sneg, ki pa mesca sušca naglo zgine, kadar jug (siroko) gospoduje. Vinska terta tu ne plodi, to skušnje učé. — Tudi Klanjci hodijo radi na Horvaško v delo. J. Korban.

Bajdnek v Poljanah ob Kolpi.

Ker se bližajo božični svetki (prazniki), ne bo odveč, ako „Novicam“ popišem, kaj nek Poljanec pod besedo „bajdnek“ ali „badnek“ razume.

„Bajdnek“ — ktera beseda je od une „badnek“ navadna — pomeni v Poljanah dan pred Božičem, in vsak ti odgovori, postavimo na vprašanje; „kdaj pa prideš?“ če misli tisti dan pred Božičem priti: „na bajdnek“ pridem. Mislim, da pred ko ne je pomen ta v zavezi s kakim slovenskim božanstvom, ker ta dan je posebno nespodobno, če se otrok na mizo *) vsede; valje (koj) se gospodinja ali kdo drug oglasi, otroka posvari in mu požuga rekoč: „Z mize! drugač boš dobil ture“. — Tudi ne pušajo radi otrok na bajdnek v vas (v druge hiše iti), ker pravijo, da potem kokoši pri takih hišah jajc ne ležejo. — Otroci se vé da verjamejo in se tega zlo varujejo, in čeravno stareji ali svarniki ne mislijo, da bi se kaj takoga zgodilo, je vendar le čudno, odkod ta navada! Izmišljena menda ni, ker kaj takega se ne nahaja lahko na kmetih. — Da bi pa to ime „bajdnek“ popačeno bilo iz nemškega „Weihtag“, ker na „bajdnek“ vodo blagoslovijo in z njo hiše, hleve itd. škropijo, ni lahko misliti, ker se v vsi fari čisto hrovaško-slovensko govori; malo, celó malo je domačih ljudi, ki bi umeli nemško, in ti so skoraj sami nemškarji **), kateri, se vé, nemški jezik le za silo lomijo. — Navada pa, otroke z mize tirati, znabiti izvira odtod, da gospodnje, ktere se pri peki navadno kisle, derzé in sitnosti dovolj imajo, mize ta dan bolj kot druge dni rabijo za povijanje povalnic (potic) itd. in ker nečejo imeti otrok napoti, jih strašijo: „boš dobil ture“.

Na bajdnek imajo pri nas še to posebno navado, da v primorskih hišah spečejo kolač v velikosti hleba, kterega krog in krog iz bele gotúvine (moke) in samih jajc brez vse vode narejenimi podobicami tic, voličkov itd. olepšajo, v sredo kolača pa še poseben šapol (venec) iz bele gotúvine in samih jajc, narezan kot glavnik, devajo. Tak kolač in še nektere druge hlebe postavljajo na sveti večer, pred novim letom in sv. tremi kralji čez noč v jerbasu (košarni) na mizo. Kolač načnejo še le po svetkih, kterega navadno vsako družinče svoj kos dobi; šapol se malokrat deli; dobi ga navadno tisti otrok, kterega starši nar raji imajo.

V Beču spisal

Juri Sterbenc.

Slovanski popotnik.

* Med obilnim številom res lepih koledarjev českich se odlikuje tudi letošnji, drugi tečaj onega koledarja, ki ga na Dunaji izdaja slavnoznani vrednik „Slov. Nov.“ gosp. Daniel Lihard pod naslovom: „Časnik“. Na 20 pólah je mnogoverstnega lepega zaklada. Okinčan je z obrazom neumerlega Ludevika Štur-a, kterega življenjopis z življenjopisi generala Poláka, Lang-a, Jož. Kaj. Tyl-a in Kar. Havličeka je vversten letošnjemu „Časniku“ pod nadpisom „naši mužové“.

*) Miza je pri naših kmetih v veliki časti; večkrat so mi pokojni oče rekli: „miza se ima spoštovati; ona je kmečki lotár (altar)“. Pis.

***) Nemškar se pri nas rabi namesto „pohiševavec“, pohišni kramar (Hausirer), in le to besedo za to rabimo. Če kdo le čez meje krajnske dežele gré, da s kakim blagom terzuje v deželah nemškega jezika, pravimo, da gré na Nemško, in on je nemškar. Ako pa gré kdo na Horvaško, na pr., drobnice kupovat, cujn nabirat, takemu pravimo: „gré v Krajn (zgovori fkrajn)“. Pis.

* „Katolički koledar“ Švelcev je za „Šoštar-om“ drugi horvaški, ki je prišel v Zagrebu na svetlo. Serbski koledarji v našem cesarstvu so: „Lasta“ in „Godišnjak“ od Medakoviča v Novem Sadu, „Vojvodjanin“ od Rašiča na Dunaji in pa serbski koledar od A. Andriča tudi na Dunaji. — Dalmatinski ljudski koledar od Štef. Ivičevića se veli: „Mostic iz grada u selo a iz sela u grad“. Neven.

* Sv. pismo nove zaveze v slovenskem jeziku (v Ljubljani) je natisnjeno in na prodaj; že se tudi natiskuje stara zaveza.

* O „Svetem pismu prevedenem na hrvatski jezik od Ivana Matija Škaricha“ — piše „Neven“ — da iskreno je bilo veselje, ko se je čulo, da pride vendar enkrat kniga vseh knjig v hrvatski jezik prestavljena na dan; al po prebranji „oznanjenja“ izdajateljevega je velika radost zlo zlo upadla. Živo tedaj priporoča „Neven“ gosp. prestavljavcu, naj bi dal rokopis zastaranega jezika svojega in nenaravskega in zameršenega sloga pred natisom kakemu človeku prebrati, ki je popolnoma vést v hrvatskem jeziku, da ga mu izpravi in ugladi; verh tega mu svetuje, naj bi opazke, s kterimi sv. pismo tolmačuje, mnogo mnogo okrajšal, ker bi mogel s tem stroške za polovico zmanjšati.

* Bibliotekarja Šafarika v Pragi in profesorja Miklosić-a na Dunaji je kraljeva bavarska akademija izvolila za svoja družbenika.

* V Parizu se pripravlja francozka prestava Mickiewičevega „Pana Tadeusa“

* Slovnice ruskega jezika gosp. V. Hanka pod naslovom „Načala ruskago jazika“ je prišel, drugi, pomnoženi natis v Pragi na svetlo.

* „Posel z Prahy na pouti po Čehah, Morave, Slovensku a Slezsku. Čtení užitečné, zábavné a poučné pro mesto i ves“ se imenuje novi časnik, ki ga bo v Pragi od novega leta izdajal gosp. Vojteh Belák. Praž. Nov.

* „Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Send, Griechischen, Lateinischen, Litauischen, Altslavischen, Gothischen und Deutschen“ izhaja v Berlinu od dr. Fr. Boppa na dan (kterega naši bravci zlasti iz gosp. Terstenjakovih preiskav dobro poznajo). Celó delo bo razdeljeno v 3 razdelke; eno delo (30—40 pól) velja 3 tolarje. Celó delo bo v 3 do 4 letih gotovo, pa bo veljalo 15 tolarjev.

Lumir.

Novičar iz raznih krajev.

V mnogih časnikih se bere, da bota presv. Cesar in Cesarica Benetke te dni zapustila in v Padovo potovala, kjer Ju 27. dan t. m. pričakujejo; iz Padove gresta v Rovigo in odtod v Vicenco; v Veroni se bota 4 dni pomudila; v Milani Ju pričakujejo 7. januarja, kjer bota več časa ostala; še le potem bota potovala skozi Florence, Modeno in Parmo. Kakor so Jima v Benetkah mnogo mnogo slovesnost in veselie napravljali, ktere so Cesar večidel v civilni obleki obiskovali, kar je Benečanom posebno dopadlo, se pripravljajo tudi druge mesta in posebno Milan, glavno mesto lombarškega kraljestva, prihod Nju Veličanstev praznično obhajati. — C. k. ministerski ukaz od 17. t. m. ostro prepoveduje, da nikdo, ki je v kako civilno ali kazensko pravdo zapleten, se ne smé priporočati ali pomeniti ne z besedo ne po pismu s tistim sodniškim uradnikom, kteremu je izdelovanje pravde izročeno, pa tudi s tistimi sodniškimi vradniki ne, ki so prisedniki ob sodniškem posvetovanji. — Na Angležkem imajo po znajdbi Armstrongovi tergovci in špediterji v magazinih posebno pripravne žerjave ali cigane (Krahne) za nakladanje težkega blaga. Ker hoče tudi naša vlada take cigane napraviti v Terstu in drugih velikih tergovskih mestih za nakladanje in razkladanje blaga, je poslala unidan nalaš inženirja v London, da sam vidi napravo teh ciganov. — Naj-